

Åtgärdsprogram för hotade arter

Dags att summera 2020

Året går mot sitt slut och det har varit ett annorlunda år på många sätt. Vi på ÅGP har under stora delar av året bara varit halva styrkan men med hjälp av kollegor på enheten och vår systemenhet Skyddad Natur så har vi hunnit med mycket i alla fall!

Det har varit ett händelserikt år med rekord i blomning av nipsippor och fältgentianor samt nya fina fynd av skalbaggar knutna till löv. Vi har även hunnit inventera mnemosynefjäril, violett guldvinge, trolldrumvärmare, strandsandjägare, ortolansparv och rikkärr. Aktiva åtgärder har vi gjort i form av bland annat bränningar, röjningar och slätter.

Äntligen har det också kommit pengar för att jobba både med vilda pollinatörer och invasiva arter i länet. Vår kollega Stina berättar mer här i nyhetsbladet.

Nu önskar vi er alla en Glad Jul och ett Gott Nytt År!

Den karelska barkflugan är långsmalt byggd och brokigt tecknad i gult och svart. Larverna till arten lever under blöt bark på liggande grova aspstammar. Flugans puparier (under flugan på bilden) blir kvar under barken och kan hittas vid eftersök. Vuxna flugor är kortlivade och svåra att få syn på ute i skogen.

Foto: Lars-Ove Wikars

I Vignäsbodarnas NR finns enstaka gammelaspar (drygt 250 år). Dessa bildar även värdefull död ved av hög kvalitet, en förutsättning för krävande vedlevande insekter.

Foto: Lars-Ove Wikars

Nya fynd knutna till gammalt löv

Under sommaren inventerades åtta lövrika skogsområden i länet med fokus på åtgärdsprogramarterna karelsk barkfluga och djupsvart brunbagge. Karelsk barkfluga hittades i fem områden och Västernorrlands län har nu flest kända förekomster i landet. Det är första gången arten hittats i länet, tidigare är arten bara känd från ett fåtal förekomster i Norrbotten och Jämtland.

Djupsvart brunbagge hittades i två närliggande naturreservat utanför Näsåker. För arten finns enbart två artfynd från 80-talet i länet sedan tidigare. Resultaten av inventeringen visar enligt entomologen Lars-Ove Wikars att länet hyser en nationellt skyddsvärd insektsfauna knuten till lövträd. Det betyder också att vi har ett extra ansvar att bevara områden med gammalt löv i länet.

Skogshistoriken har enligt Wikars en avgörande betydelse för förekomsten av de inventerade arterna. Endast när det finns ett äldre lövinnehåll (> 150 år) så kan arterna hittas. Karelsk barkfluga har hittats på lokaler med flera generationer av aspar, inkl. gamla levande träd, och en stor biologisk mångfald i övrigt. Arten behöver en kontinuerlig produktion av grova asplågor eftersom larverna lever under barken på relativt nydöda grova aspar. Djupsvart brunbagge lever framförallt i högstubbar av grova björkar, som vitrötats av fnösketicka. Även denna art har en tydlig koppling till riktigt gamla skogar.

Kerstin Wörler
kerstin.worler@lansstyrelsen.se
0611-34 90 62

Notiser

Flodpärlmussla och flodnejonöga

Havs- och vattenmyndigheten har beslutat om ett nytt åtgärdsprogram för flodpärlmussla som gäller under perioden 2020-2024. Länsstyrelsen Västernorrland är nationell koordinator. Program för flodnejonöga håller på att tas fram.

Nyhetsbladet?

Vet du någon som vill ha nyhetsbladet? Då går det bra att vända sig till annika.carlsson@lansstyrelsen.se

Rikkärr på Stormyran vid Lövåsån.

Foto: Sigrid Sjösteen

Ängsnycklar på myr sydost om Midskogsflon.

Foto: Sigrid Sjösteen

Käppkrokmossa, guckusko och smalfräken

Rikkärr är en våtmarkstyp som är rik på kalcium men har låg tillgång på näring. pH-värdet är 6–9 och de höga kalciumhalterna ger en flora av kärleväxter och mossor som är exklusiv för denna miljö.

Även vissa insekter är knutna till rikkärrensfloran. I Västernorrlands inland förekommer rikkärr främst i områden med kalk från den jämtländska berggrunden. Juni-juli 2020 inventerades 14 våtmarker i Sollefteå kommun, för att kartlägga förekomsten av rikkärr. På 13 av lokalerna återfanns rikkärnsarter.

Fyra lokaler hyste så många som 16–25 rikkärnsarter, både orkidéer som ängsnycklar, tvåblad och guckusko och mossor som käppkrokmossa, stor skedmossa och trekantig svanmossa. Även smalfräken fanns på flera lokaler. Många rikkärr har tidigare hävdats genom slåtter och därför dikats. På grund av upphörd hävd har kärren nu börjat växa igen. Trots dikning och igenväxning hyser dessa lokaler intressanta arter och med rätt åtgärder kan denna för länet ovanliga naturtyp bevaras.

Sigrid Sjösteen
sigrid.sjosteen@lansstyrelsen.se
073-043 99 68

Käppkrokmossa och stor skedmossa på Mamsellmomyran.

Foto: Sigrid Sjösteen

PS) Under sommaren besökes även fyra myrar i Borgsjö, flera delområden visade sig vara mycket artrika och värda att jobba vidare med.

Relativt stabilt för länets strandsandjägare

Strandsandjägaren är känd från tre områden i länet. Den är beroende av solexponerade öppna, flacka sandstränder med gles vegetation och fuktig, packad sand för larvutveckling i anslutning till torra partier där de vuxna skalbaggarna kan jaga.

Skalbaggens livsmiljö är sandrevlar vid åar och älvar, vanligen i meanderlopp med aktivitet av erosion och sedimentation. Denna miljö nybildas ständigt vid naturligt säsongregelbundna vattenfluktuationer. Miljöerna har försämrats efter vattenregleringar. Även friluftsliv i form av trampslitage på sandrevlarna kan ha en negativ effekt.

I somras anlätades en konsult för uppdraget att inventera. Läget för arten verkar relativt stabilt men populationerna är beroende av högflöden så nya sandområden skapas. Om högflödena uteblir växer de med tiden igen. För Moälven är resultatet sämre än vid inventeringen som gjordes 2015, områdena har krympt på grund av igenväxning. Även längs Ljustorpsån och Mjällån var det färre larvgångar än 2015 men antalet adulta är på samma nivå och det har tillkommit några nya lokaler. Även här verkar sandbrinkarna växa igen. Rönjningar längs åarna kommer givetvis att ingå i planeringen inför 2021.

Annika Carlsson
annika.carlsson@lansstyrelsen.se
073-275 16 31

Strandsandjägare finns vid Ljustorpsån, Mjällån och Moälven.

Foto: Annika Carlsson

Främmande invasiva arter och vilda pollinatörer

Länsstyrelsen har fått pengar för att arbeta med två uppdrag, ett som är helt nytt och ett som länsstyrelsen har haft men som det inte har funnits så mycket pengar för att genomföra tidigare. De uppdrag det gäller är uppdraget kring främmande arter och uppdraget kring vilda pollinatörer. Bekämpa det första och gynna det andra.

Uppdraget att gynna vilda pollinatörer sträcker sig över tre år 2020-2022 medan den ökade finansieringen för att bekämpa främmande invasiva arter ser ut att fortsätta även nästa år. Dessa uppdrag hänger tätt ihop med varandra men också med det arbete som görs inom åtgärdsprogram för hotade arter. Det viktiga arbete med exempelvis slätter som görs för att gynna våra arter gynnar även de mer allmänna pollinatörsarterna så som många humlor och bin. Om en art med specifika behov bevaras och gynnas så får man de vanligare med på köpet. Samtidigt är främmande invasiva arter och då kanske framför allt växterna ett växande hot för våra blomrika gräsmarker. Arter som t.ex. lupiner sprider sig över landskapet och tränger undan mer konkurrenssvaga växter.

I augusti 2020 anställde länsstyrelsen en samordnare för dessa båda uppdrag och under våren 2021 planeras informationsinsatser för kommuner och stora

markägare, men även den intresserade allmänheten om hur just de kan hjälpa till för att uppfylla dessa båda uppdrag. Det är viktigt att jobba på olika nivåer och alla kan bidra på sitt eget vis. Man behöver inte vara expert för att lämna trädgården lite mera ostädad inför vintern så att pollinerarna hittar någonstans att övervintra eller för att lämna en del av gräsmattan oklippt så att vilda blommor får en chans att komma upp så att humlor och bin får något att äta. Det är också en viktig insats att se över vad man har i sin trädgård så att man inte har några arter som riskerar att sprida sig och tränga undan andra arter.

En annan viktig insats som var och en kan göra i arbetet med att bekämpa invasiva främmande arter är att rapportera in förekomster till artportalen via artfakta. På så sätt bidrar alla till en kartläggning av var dessa arter finns och det blir enklare för ansvariga myndigheter att planera och lägga upp sitt arbete med hantering och bekämpning.

Länsstyrelsens samordnare för uppdraget är:

Stina Welander
stina.welander@lansstyrelsen.se
070-236 32 12

Länsstyrelsen har fått pengar för att arbeta med två uppdrag, främmande arter och vilda pollinatörer. Dessa uppdrag hänger tätt ihop med varandra men också med det arbete som görs inom åtgärdsprogram för hotade arter.

Foton: Annika Carlsson

Ortolansparvar i odlingslandskapet

Odlingslandskap i Selånger

Foto: Jan Lindström

Rapporteringen av ortolansparvar i Artportalen har under 2020 varit god. Fågeln är rapporterad på 34 olika lokaler vilka är spridda över en stor del av länet. Av dessa lokaler är två på jordbruksmark och ortolansparv som påträffas i odlingslandskapet är inte så vanligt längre. Lokalerna hittades nära Lännäs och i Selånger. I Selånger hördes en sjungande hanne flera gånger.

Planen är att följa upp ortolan i Selånger och Lännäs nästa år samt att även lyssna efter den i andra odlingslandskap.

På de fem åtgärdade hyggerna inom ÅGP var det bara ortolaner på ett i år. På bilden ses en ortolansparvshanne med mat i näbben till ungfågel. Kul med en lyckad häckning!

Foto: Jan Lindström

Erfarenhetsutbyte av ängssvampar på den restaurerade ängen i Ytterå. Åsa från Länsstyrelsen och delar av den ideella naturvården tittar närmare på bland annat en grålila vaxskivling.

Foto: Annika Carlsson

Ytterå äng under lupp igen

Tänk vad många människor som kan mycket om naturen och växter. Vad trevligt det är att utbyta erfarenheter! Det tog vi sikte på och bjöd in två mykologer på en ängssvamptur. I förra nyhetsbladet skrev vi om ett lyckat restaurering av Ytterå äng. Hur bränning och slåtter har gjort att ängen blommar igen efter några års glömska och därmed påbörjad igenväxning.

Den här gången bjöd vi med oss två mykologer tillika botanister nämligen Jan-Olof Tedebrand och Håkan Sundin båda från Medelpads Botaniska Förening och Sundsvalls Mykologiska Sällskap, gentlemen med stora kunskaper om växter och svampar. Inom ÅGP tycker vi att det känns angeläget och ger mycket att jobba tillsammans med föreningar för att utbyta erfarenheter.

En underbar höstdag i oktober träffades vi och strosade först på Ytterå äng i Hässjö och sedan på Muggårdsängen i Häggdånger. Vi skulle leta efter ängssvampar. Dessa små raringar, ibland i starka färger som röd, gul, orange. Ibland mer diskreta i bruna och beigea färger. Men alla lika roliga att hitta. Ängssvampar berättar att ängen de bor på har varit slagen och skött under lång tid. Även att det är mager mark där ängsblommorna trivs.

Mykologerna tog fram luppur examinerade fynden. Ibland är det bara små små detaljer som skiljer dem åt. De flesta klarade de av att artbestämma på plats medan ett par fick följa med hem för vidare bestämningar. Svampen blårödling som endast hittats på tre ställen i Västernorrland, bl a på ängen i Muggård, spanade vi lite extra efter, men tyvärr fann vi den inte denna gång.

Länsstyrelsen i Dalarna har gjort en fin fältguide om ängssvampar. Den finns att ladda ner på deras hemsida.

Åsa Berglund
asa.berglund@lansstyrelsen.se
0611-34 91 21

ÅGP-svampar

Ängssvampar förekommer i magra ängs- och betesmarker. I landet finns ca 150 olika arter, vissa är allmänna andra mer sällsynta. I åtgärdsprogrammet för bevarande av ängssvampar är blårödling, fager vaxskivling och praktvaxskivling utpekade.

Praktvaxskivling finns i södra Sverige, medan de andra finns på lokaler även i norr. Blårödling är den sällsyntaste av de tre, i länet är den funnen på tre platser - Muggård (Härnösand), Ytterå (Timrå) och Granbodåsen (Ånge).

Blårödling

Foto: Annika Carlsson

åtgärdsprogram för hotade arter

Avsändare:
Länsstyrelsen Västernorrland
871 86 Härnösand

Redaktör: Annika Carlsson 0611-34 90 92
annika.carlsson@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
Västernorrland